

עשרת הדברות בפרשת קדושים

ויקרא רבה פרשה כד סימן ה

שׁוֹנֶה ר' חייא: מלמד, שפרשה זו נאמרה בהקלה¹ ומפני מה נאמרה בהקהל? מפני שרוב גופי תורה תלויין בה.² ר' לוי אמר: מפני שעשרת הדברות כלולין בתוכה:³ "אנכי ה' אלהיך" - וכתוב כאן: "אני ה' אלהיכם" (יט ב).⁴ "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" - וכתוב כאן: "אל תפנו את האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם" (יט ד). "לא תשא את שם א-להיך לשוא" - וכתוב הכא: "ולא תשבעו בשמי לשקר" (שם יב). "זכור את יום השבת לקדשו" - וכתוב הכא: "ואת שבתתי תשמורו" (שם ג). "כבד את אביך ואת אמך" - וכתוב הכא: "איש אמו ואביו תיראו" (שם).⁵ "לא תרצח" - וכתוב הכא: "לא תעמוד על דם רעך" (שם טז).⁶ "לא תנאף" - וכתוב הכא: "אל תחלל את בתך להזנותה" (שם כט).⁷ "לא תגנוב" - וכתוב הכא: "לא תגנובו ולא תכחשו" (שם יא). "לא תענה ברעך עד שקר" - וכתוב הכא: "לא תלך רכיל בעמך" (יט טז).⁸ "לא תחמוד בית רעך" - וכתוב הכא: "ואהבת לרעך כמוך" (יט יח).⁹

- ¹ מהלשון "נאמרה" ולא "נאמרת", ברור שמדובר באירוע בעבר שמה כנס את העם לשמוע פרשה זו ביחד (בניגוד לסדר הלימוד המדורג שראינו כבר מספר פעמים איך משה מלמד לאהרון ואח"כ לבניו ואח"כ לזקנים וכו', עירובין נד ע"ב, הבאנו בדברינו כשמה כועס בפרשת שמיני). אין כאן "מחלוקת" עם מצוות הקהל כפי שמוזכרת בתורה בסוף ספר דברים (פרשת וילך, דברים לא י-יג), שבה קראו בספר דברים. ראה פרשת המלך במסכת סוטה פרק ז משנה ח. וכך הובא בפשטות בספר החינוך מצוה תריב וברמב"ם הלכות חגיגה פרק ג. אבל אולי אין זה אירוע חד-פעמי, לא בימי משה ולא מאוחר יותר של לימוד תורה בציבור ויש עוד מיני "הקהל", דוגמת זה שבספר נחמיה פרק ח'. ראה נחמה לייבוביץ "דבר אל כל עדת בני ישראל" בפרשה זו.
- ² הפתיחה "שׁוֹנֶה" של ר' חייא לקוחה ממדרש ספרא בפרשתנו ספרא קדושים פרשה א: "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, מלמד שהפרשה נאמרה בהקהל. ומפני מה נאמרה בהקהל? מפני שרוב גופי תורה תלויים בה". האם נוכל ללמוד מכאן שמדרש ויקרא רבה, שהוא מדרש אמוראי, מתייחס למדרש ספרא - תורת כהנים, כאל "משנה"? עכ"פ, אין זה מונע מר' לוי, שגם הוא אמוראי, לחלוק או להציע פירוש אחר. דרכי אגדה אינן כדרכי התלמוד (בהלכה) ביחס למשנה.
- ³ הקהל ההיסטורי, מקור כל ה"הקהלים", הוא מעמד הר סיני של עשרת הדברות. וכאן משה כאילו חוזר על מעמד הר סיני בשילוב עם "אלה המשפטים". ראה בתחילת פרשת משפטים את כל המדרשים והפרשנים (רש"י) המסבירים את המשכיות העניין מדברות כלליות לדינים ומשפטים. וכאן הם מעורבים ושזורים זה בזה. זו שיטת ר' לוי. ובימינו, "הקהל" של פרשה זו הוא קריאתה בציבור בבית הכנסת והנוהגים לעמוד יש להם סמך בשל עשרת הדברות והנוהגים לשבת יש להם סמך בשל לימוד תורה שהיה בישיבה.
- ⁴ פה אפשר לעצור ולעשות חידון לילדים שימצאו בעצמם את כל הפסוקים בפרשתנו שהם המקבילים לעשרת הדברות. כל התשובות נמצאות בפרק הראשון של הפרשה (פרק יט). זאת ועוד (רמז), תשע מתוך עשרת הדברות נמצאות בח"י הפסוקים הראשונים של הפרשה ורק אחת בפסוק כט. ולעצם הדברה הראשונה, יש להעיר תחילה על שינוי הלשון בין יחיד לרבים. וכבר העירו המפרשים שהפסוק כולו בלשון רבים כולל הציווי "קדושים תהיו". ועוד, שכאן הביטוי "אני ה'" או "אני ה' אלהיכם" חוזר על עצמו ושזור לאורך כל הפרשה. הדברה הראשונה איננה רק ראשונה למנין אלא גם ראשונה לבנין והיא נותנת תוקף לכל שאר הציוויים והדיברות.
- ⁵ ההקבלה כאן ברורה ופשוטה, אך יש בה גם תוספת חשובה בהתייחסות לחידוד ההבדל בין מורא לכבוד אב ואם שעליו דנה הגמרא באריכות בסוף מסכת קידושין. ראה רש"י, בעקבות הגמרא בקידושין פרק ראשון דף לא על הפסוקים בפרשתנו: "אמו ואביו תיראו - כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים ... איזהו מורא? לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא". ובא המדרש שלנו שהגם שהם נמנות כשתי מצוות נפרדות בסדר המצוות (ספר החינוך מצווה כז כיבוד אב ואם בפרשת יתרו ומצווה ריב מורא אב ואם בפרשתנו), שורש אחד להם.
- ⁶ העמדת "לא תעמוד על דם רעך" במקביל ל"לא תרצח" היא הרחבה גדולה של האחריות לדיני נפשות. היא כוללת מחויבות להציל את חבריו ולא לעמוד מהצד: "מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו? תלמוד לומר: לא תעמד על דם רעך" (סנהדרין עג ע"א) (ראה רש"י שם). כולל אגב, מחויבות להציל מידי רודף. וכך היא כוללת מחויבות למסור עדות: "ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק עליה? תלמוד לומר: לא תעמוד על דם רעך" (ספרא בפרשתנו). ראה גם רמב"ן דברים כב ח שקושר את "לא תעמוד על דם רעך" עם מצוות מעקה!
- ⁷ בנוסח וילנא של ויקרא רבה כאן, בדומה לתנחומא הרגיל שנראה להלן, הוא מביא כאן את הפסוק: "מות יומת הנואף והנואפת" שבהמשך הפרשה (פרק כ פסוק י), אשר לכאורה מתאים יותר מהבחינה הלשונית ל"לא תנאף". אבל הנוסח שהבאנו (מרליות, א.א. הלוי) מעדיף את הפסוק "אל תחלל את בתך להזנותה". אולי משום שהוא בלשון "אל" שהוא ציווי קטגורי של איסור - לא תעשה - בלי ציון של עונש בצידו, בדומה לעשרת הדברות. וגם אולי משום שהוא ברוח הציוויים הקצרים והקטגוריים האחרים המאפיינים את פרק זה הפותח את פרשת קדושים. שים לב שהוא מנסה למצוא את כל המקבילות מפרק יט. בפרק כ מתחיל עניין חדש.
- ⁸ עד כאן ראינו שפרשת קדושים מרחיבה את הדברה המקבילה שבעשרת הדברות (ראה הערות 4 5) וכאן לכאורה אין זה כך שהרי רכילות פחותה מעדות שקר. אבל לא היא! רכילות היא דבר קשה והרסני הרבה יותר מעדות שקר שניתן לבדוקה או להזימה בבית דין ויש לה עונש ברור בתורה. ראה תחילה רש"י על פסוק זה: "לא תלך רכיל - אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל". זאת ועוד, יש לקרוא את הפסוק בשלמותו! מה כתוב בו? "לא תלך רכיל בעמך לא תעמד על דם רעך אג"ה". ראה מסכת דרך ארץ פרק היוצא הלכה יג: "רבי יצחק אומר האוכל קרוצין (מלשין) הרי זה משופכי דמים, שנאמר לא תלך רכיל בעמך לא תעמד על דם רעך". רמב"ם הלכות דעות פרק ז הלכה א: "המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא תלך רכיל בעמך, ואע"פ שאין לוקין על דבר זה עון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל, לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעך, צא ולמד מה אירע לדואג האדומי".
- ⁹ הקבלה זו בין "ואהבת לרעך כמוך" שהיא בלשון "עשה" ובין "לא תחמוד" שהיא "לא תעשה", מזכירה את הסיפור על הגר שבא להתגיר אצל שמאי "על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת" ולא קיבלו. ואח"כ בא אצל הלל ואמר לו:

ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי אמר: ג' פרשיות הכתיב לנו משה רבינו בתורה וכל אחת ואחת מהן יש בה משישים שישים מצות. ואלו הן: פרשת פסחים¹⁰ ופרשת נזיקין¹¹ ופרשת קדושים. ר' לוי בשם ר' שילא מכפר תמרתא אמר: משבעים שבעים.¹² אמר ר' תנחומא: ואינם חלוקים. מי שעשה פרשת פסחים שבעים, כלל עמה פרשת תפילין. מי שעשה פרשת נזיקין שבעים כלל עמה פרשת שמיטה. ומי שעשה פרשת קדושים שבעים כלל עמה פרשת עריות.¹³

מדרש תנחומא (בובר) פרשת קדושים סימן ג'¹⁴

"דבר אל כל עדת בני ישראל" - מה ראה לומר הפרשה הזו בכינוס, למה לא אמר: דבר אל בני ישראל, כשאר פרשיות, אלא "אל כל עדת"?¹⁵ לפי שכל הדברות כלולין בתוכה. כיצד? בדברות כתיב: אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב), וכאן: אני ה' אלהיכם (ויקרא יט ב). בדברות כתיב: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות כ ב), וכאן: אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט ד). בדברות כתיב: לא תשא (שמות כ ז), וכאן: לא תשבעו בשמי לשקר (ויקרא יט יב). בדברות כתיב: זכור את יום השבת (שמות כ ז), וכאן כתיב: את שבתותי תשמורו (ויקרא יט ג). בדברות כתיב: כבד את אביך ואת אמך (שמות כ יא), וכאן כתיב: איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט ג). בדברות כתיב: לא תרצח (שמות כ יב), וכאן כתיב: לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט טז). בדברות כתיב: לא תנאף (שמות כ יב), וכאן כתיב: קדושים תהיו (ויקרא יט ב).¹⁷ בדברות כתיב: לא תגנוב (שמות כ יב), וכאן כתיב: לא תגנובו (ויקרא יט יא). בדברות כתיב: לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ יב), וכאן כתיב: לא תלך רכיל בעמך (ויקרא יט טז). בדברות כתיב: לא תחמוד (שמות כ יג), וכאן כתיב: לא תעשוק את רעך ולא תגזול (ויקרא יט יג). הוי: למה אמר לו הקב"ה לומר את הפרשה הזו בכינוס? שכל הדברות כלולין בתוכה, לכך נאמר: דבר אל כל עדת בני ישראל.¹⁸

¹⁰ "דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואיך - פירושה הוא, זיל גמור" (שבת לא ע"א). הלל לא אמר לו "ואהבת לרעך כמוך", כפי שרבים נוטים לטעות, אלא בלשון לא תעשה: מה ששנוי עליך, אל תעשה לחברך. ואפילו ר' עקיבא שאמר על פסוק זה "זה כלל גדול בתורה" הוא שקבע גם את הכלל "חייך קודמים לחיי חברך". ראה רמב"ן על פסוק זה בפרשה (יט יח). וראה גם תרגום יונתן בן עוזיאל על פסוק זה שאומר: "ותרחמי לחברך דמן את סני לך לא תעביד ליה".
¹¹ שמות פרק יב בו נצטוו על מצוות הפסח ובהמשך שם גם על מצוות בכורות, פטר חמור ותפילין. ובמכילתא דרשב"י שם: "דברו אל כל עדת בני ישראל - מלמד שפרשה זו נאמרה בהקהל". הרי לנו עוד "הקהל".
¹² פרשת משפטים בספר שמות.
¹³ בספירה שבידינו (ספר החינוך) יש בפרשת בא עשרים מצוות, בפרשת משפטים חמישים ושלוש ובפרשתנו חמישים ואחת מצוות. ובכל מקרה אלה הפרשות של בבל ושל ימינו ולא של ארץ ישראל עליהם מדבר המדרש. (לחלוקת הסדרות לפי מתכונת הקריאה בארץ ישראל, ראה [סידרא](#) באתר מחלקי המים). "שישים" ו"שבעים" הוא כנראה לשון גזמא ויש אומרים שאלה מספר הפסוקים בפרשות/סדרות אלה. בפרשת קדושים יש 64 פסוקים, באחרות - לא ספרנו.

¹⁴ פרשת עריות היא סוף פרשת אחרי מות, ויקרא פרק יח, שאנו קוראים בתפילת מנחה ביום הכיפורים. מכאן יכולנו למצוא אולי סמך לחיבוריות של פרשיות אחרי מות וקדושים, כמו שחל השנה, אך כאמור, מדובר בסדרות ארץ ישראל ולא בפרשות שלנו. ולעניינינו, נראה שלא בכדי הובאה דרשתו של ר' יוחנן בהמשך לדרשת ר' לוי על עשרת הדברות (או ההפך, לא בכדי מדגיש ר' לוי את עשרת הדברות בתוך פרשה בה יש מצוות רבות מסביב). כבר ציינו מספר פעמים את הסכנה שחז"ל ראו בהדגשת עשרת הדברות והעמדתם בדרגה גבוהה יותר משאר המצוות, אם מסיבות פנים ואם כטענה נגד המינים. ראה דבריני [עשרת הדברות בסיור](#) בפרשת יתרו. וכאן, יש לדרשנים הזדמנות פז להראות איך אמנם עשרת הדברות משולבות במארג הרבה יותר רחב ומגוון של מצוות הרבה.

¹⁵ נפנה למדרש מאוחר יותר ונראה כיצד הוא דורש עניין זה. יש כאן השוואה משולשת, עם ויקרא רבה לעיל ועם נוסח אחר של התנחומא, תנחומא הרגיל. נשתדל להשוות משולש זה בלי לבלבל את הקורא.
¹⁶ המדרש פותח בלשון המקרא: "אל כל עדת ישראל" שהוא המקור לכל עניין הקהל וכינוס. אמנם, אין זה המקום היחידי בתורה בו כתוב: "כל עדת ישראל", ראה שמות יב ג, פרשת בא: "דברו אל כל עדת ישראל לאמר" וכן בשמות לה א, פרשת ויקהל: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם". אך באמת, זה ביטוי נדיר וגם שני המקומות האלה, החודש הזה לכם ערב יציאת מצרים ופרשת ויקהל בציווי על המשכן, היו מקרים מיוחדים. ומכאן לחידוש הלשוני של מדרש תנחומא שמתמש במונח כינוס ולא "הקהל" כמו הספרא וויקרא רבה, אולי משום שבתקופתו כבר קנה המונח "הקהל" שבייתה כמיוחד למצוות הקהל של מוצאי שביעית. או שמא נוכל ללמוד מכאן על שורשי בית הכנסת שלנו? על כינוסים והתכנסויות העם לקריאת תורה בפומבי במועדים ואירועים מיוחדים?
¹⁷ עד כאן בדיוק כמו ויקרא רבה, מכאן ואילך יש שינויים.

¹⁸ בתנחומא הרגיל: "בדברות כתיב לא תנאף וכאן מות יומת הנואף והנואפת". ובויקרא רבה לעיל: "לא תנאף - וכתיב הכא: אל תחלל את בתך להזנותה". ראה הסברנו בהערה 7 לעיל. הרי לנו שלוש אפשרויות למצוא את הדברה השביעית לא תנאף בפרשתנו. נראה שתנחומא בובר מעדיף את "קדושים תהיו" בשל ההקשר הרחב של קדושה מול איסור זנות ועריות. ראה רש"י בראש פרשתנו: "קדושים תהיו" - הו פרשים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערווה אתה מוצא קדושה, היוצר את הקשר הנגדי בין עריות וקדושה (בין קדושה וקדושה). רש"י זה המבוסס על מדרש ויקרא רבה כד ו: "אמר ר' יהודה בן פזי: מפני מה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים? אלא ללמדך, שכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערווה אתה מוצא קדושה". ואנו נוסף, שפרק יט שהוא ליבה של פרשת קדושים יש איסור עריות לפניו (פרק יח בפרשת אחרי מות) ועונשי עריות אחריו (פרק כ בפרשתנו).
¹⁹ במדרש מאוחר (יחסית לספרא ויקרא רבה) אין זכר לשיטת ר' חייא "מפני שרוב גופי תורה תלויים בה", אלא רק לשיטת ר' לוי: "מפני שעשרת הדברות כלולים בה". בהשוואת הפסוקים, בעיקר על ויקרא רבה לעיל, ניסינו להראות שגם לשיטת ר' לוי, יש הרבה בפרשתנו, יש אזכור עשרת הדברות בתוך מארג רחב יותר של מצוות, אבל זו הייתה התוספת של ר' יוחנן בשם ר' שמעון בר יוחאי שם (ראה הערה 13) ואילו כאן, המדרש פותח ומסיים בחשיבות עשרת הדברות - הם הסיבה לכינוס. האם יש כאן ניסיון

אבן עזרא ויקרא פרק יט פסוק ב

אל כל עדת בני ישראל - אמר להם, שגם יש מצות אחרות אם לא תשמרום תגורשו מן הארץ¹⁹ והם עשרת הדברים הנזכרים ... ואת שבתותי תשמרו - זכור את יום השבת ... איש אמו ואביו תיראו הוא דבור כבד את אביך ואת אמך ... לא תעמוד על דם רעך - דבור לא תרצח ... גם לא תגנבו, ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תעשוק את רעך - כנגד השלשה הנשארים.²⁰

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א הלכה ה

מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום?²¹ ר' לוי ור' סימון. ר' סימון אמר: מפני שכתוב בהן שכיבה וקימה. ר' לוי אמר: מפני שעשרת הדברות כלולין בהן.²²
 "אנכי ה' א-להיך" - "שמע ישראל ה' א-להינו.
 "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" - ה' אחד.²³
 "לא תשא את שם ה' א-להיך לשוא" - "ואהבת את ה' א-להיך", מאן דרחים מלכא לא לישתבע בשמיה ומשקר "זכור את יום השבת לקדשו" - "למען תזכרו".²⁴
 "כבד את אביך ואת אמך" - "למען ירבו ימיכם וימי בניכם".
 "לא תרצח" - "ואבדתם מהרה" מאן דקטיל מתקטיל.²⁵
 "לא תנאף" - "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" ...
 "לא תגנוב" - "ואספת דגנך" ולא דגנו של חברך.
 "לא תענה ברעך עד שקר" - "אני ה' אלהיכם".²⁶

"לא תחמוד בית רעך" - "וכתבתם על מזוזות ביתך" - ביתך ולא בית חברך

תמן תנין:²⁷ אמר להן הממונה: ברכו ברכה אחת והן בירכו. מה בירכו? רב מתנה אמר בשם שמואל: זו ברכת תורה. וקראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע ויאמר ... שעשרת הדברות הן הן גופה של שמע, דרב מתנה ורבי

של דורות מאוחרים, ר' לוי בפרט, לחזור ולתת לעשרת הדברות את הדגש שלהם? האם קולה של הגישה המצמצמת חוזר ונשמע, בדומה לסיום הידוע בסוף מסכת מכות: "בא ישעיהו והעמידן על שש ... בא מיכה והעמידן על שלוש ... בא חבקוק והעמידן על אחת וכו'", או שגם ר' לוי מסכים שכאן משה מסביר לעם את עשרת הדברות בהקשר רחב יותר?

¹⁹ בנוסף לעריות של פרשת אחרי מות עליהן נאמר: "ולא תקיא אתכם הארץ ... כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם". ראה דברינו [כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען](#) בפרשת אחרי מות.

²⁰ לא ברור אם אבן עזרא ראה את המדרשים הנ"ל, אבל לשיטתו, לא תגנבו, ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תעשוק את רעך שבפרשתנו, הם כקבוצה אחת כנגד לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר ולא תחמוד שבעשרת הדברות. ראה פירוש תולדות יצחק, דודו של מרן ר' יוסף קארו, על הפסוק שמדייק לשים את לא תעשוק - כנגד לא תחמוד, וכפי שראינו, כבר קדם לו מדרש תנחומא הנ"ל. אבל אבן עזרא מעדיף השוואה בקבוצות ולא אחד מול אחד, לפחות באחרונים. מה בא דבר זה ללמדנו?

²¹ מדובר על פרשיות שמע והיה אם שמע תש מעו, שתי הפרשיות הראשונות של קריאת שמע. ובהמשך דנה הגמרא שם לגבי הפרשה השלישית שבתחילה רצו לקבוע אותה פרשת בלעם ורק מאוחר יותר נוספה פרשת ציצית כפי שאנו אומרים בהגדה. ראה גם בבלי ברכות יב ע"ב: "אמר רבי אבהו בן זוטרתני אמר רבי יהודה בר זבידא: בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעוה - משום טורח צבור". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [פרשת בלעם](#) בפרשת בלק וזה נושא אחר.

²² ר' לוי עקבי. הוא חותר למציאת עשרת הדברות בכל מקום. אלא שכאן מדובר לא על אירוע חד-פעמי של כינוס "כל עדת בני ישראל" ע"י משה, אלא בקריאת שמע שאומרים פעמיים באהבה בכל יום.

²³ ראה איך הוא חותך את הפסוק: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" לשניים על מנת לתת מענה לשתי הדברות הראשונות.

²⁴ מה הקשר? הגמרא ממשיכה שם ומסבירה: רבי אומר: זו מצותשבת שהיא שקולה כנגד כל מצותיה של תורה דכתיב: ואת שבת קדשך הודעת להם ומצות וחוקי' ותורה צוית וגו' - להודיעך שהיא שקולה כנגד מצותיה של תורה". ניחא, אבל "למען תזכרו" לקוח מהפרשה השלישית, פרשת ציצית שהוספה רק מאוחר יותר (ראה הערה 21) וכאן הוא מדבר על שתי הפרשות הראשונות!

²⁵ מי שהורג נהג - מידה כנגד מידה. ראה מסכת אבות פרק ב שנה ו': "אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים, אמר לה: על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטפון". שים לב להפקעת משמעות "ואבדתם מהרה" מהגלות, כפשט הפסוקים, למוות.

²⁶ מה הקשר? הגמרא ממשיכה שם ומסבירה: "וכתיב: וה' אלהים אמת. מהו אמת? א"ר אבון: שהוא אלהים חיים ומלך עולם. א"ר לוי: אמר הקב"ה: אם העדת לחיבך עדות שקר, מעלה אני עליך כאילו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ". קעקוע יסודות החברה והסדר האנושי, כמוה כקעקוע העולם הפיסי, הבריאה. ויש להעציק ולחקור ברעיון זה.

²⁷ מסכת תמיד פרק ה משנה א: "אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והן ברכו קראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו את העם שלש ברכות אמת ויצבי ועבודה וברכות כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא". והירושלמי מפסיק באמצע להסביר מה היא הברכה שברכו. בתלמוד הבבלי יש דעות שזו ברכת אהבת עולם או יוצר המאורות, אך הירושלמי סבור שזו שמדובר בברכת התורה "שעדיין לא יצאו המאורות".

שמואל בר נחמן תרויהון אמרי : בדין היה שיהיו קורין עשרת הדברות בכל יום . ומפני מה אין קורין אותן ? מפני טענת המינין שלא יהו אומרים : אלו לבדם ניתנו לו למשה בסיני.²⁸

שבת שלום מחלקי המים

²⁸ מעשרת הדברות בפרשתנו גלשנו לעשרת הדברות במקום נוסף בתורה : בפרשות קריאת שמע ומשמע לעשרת הדברות בעבודת המקדש ובתפילה. וכבר הרחבנו לדון בנושא זה דברינו [עשרת הדברות בסידור](#) בפרשת יתרו, בה הראינו את הרגישות של חז"ל בנושא זה, אם מסיבות פנים – החשש של הדגשת עשרת הדברות והעמדתם בדרגה גבוהה יותר משאר המצוות; ואם מסיבות חוץ – כטענה נגד המינים . מה שניסינו להראות בדף זה הוא שכבר במדרשים קדומים יש ניסיון למצוא את עשרת הדברות בקטעים אחרים של התורה, מספר ויקרא מספר דברים . ניסיון להראות שעשרת הדברות שזורים וכללים במארג רחב יותר של מצוות . ככל שמארג זה ייחקק יותר בלבנו ותודעתנו, תפחת אולי הסכנה שבציטוט עשרת הדברות והדגשתם.